

SOUBOR DROBNÉ FIGURÁLNÍ PLASTIKY S NÁBOŽENSKOU TEMATIKOU Z NOVOMĚSTSKÉ LOKALITY PALÁC NÁRODNÍ V PRAZE

TOMASZ CYMBALAK — NELA HLADÍKOVÁ TRACHTOVÁ

Studie pojednává o drobných vrcholně středověkých keramických plastikách. Na české poměry unikátní kolekce několika desítek fragmentů těchto výrobků s náboženskou i světskou tematikou byla získána v průběhu záchranného archeologického výzkumu u křižovatky ulic Národní–Mikulandská. Příspěvek předkládá přehled typů nalezených plastik, technologii jejich výroby včetně použité suroviny i dosa-
vadní znalosti o jejich producentech, v německy mluvících zemích označovaných nejčastěji jako *Bilderbäcker*, v českém prostředí patrně loutkáři. Příspěvek se snaží ve středoevropském kontextu přiblížit problematiku okrajového výrobního artiklu, kterému nebyla dosud v českém prostředí věnována velká pozornost.

COLLECTION OF TINY FIGURAL SCULPTURE WITH RELIGIOUS THEME FROM THE NEW TOWN LOCALITY – PALACE NÁRODNÍ IN PRAGUE

The topic of the study lies in high medieval, tiny, ceramic sculpture. In the Czech Lands a unique collection of several tens of fragments of these artefacts with religious as well as profane theme was achieved during the rescue archaeological excavations situated near the crossing of Národní and Mikulandská streets. The study of archaeological material presents the summary of types of excavated sculptures, production technology, used raw materials and current knowledge about the products labelled mostly as *Bilderbäcker* in German speaking countries or probably as puppet masters in the Czech background. The contribution of the study consists in the description of the topic of marginal production article in the central European context, which has been outside the point of interest in the Czech background.

Klíčová slova — drobná keramická plastika – Praha – archeologický výzkum – řemesla – malé votivní předměty – hmotná kultura

Key words — tiny ceramic sculpture – Prague – archaeological excavation – crafts – small votiv articles – material culture

V průběhu záchranného archeologického výzkumu realizovaného na ploše tří novoměstských parcel u křižovatky ulic Národní–Mikulandská (ppč. 843 + čp. 135) byla získána na české poměry unikátní kolekce několika desítek fragmentů drobných, pozdně středověkých keramických plastik s náboženskou tematikou. Mezi ostatními nálezy tohoto charakteru z historického jádra Prahy je popisovaný soubor jedním z nejpočetnějších. Pozornost bude věnována především skupině 28 torz, provedených z neglazované jemné hrnčířské hmoty, mezi kterými jsou zastoupena různá vyobrazení postavy Ježíše a Panny Marie s Ježíškem.

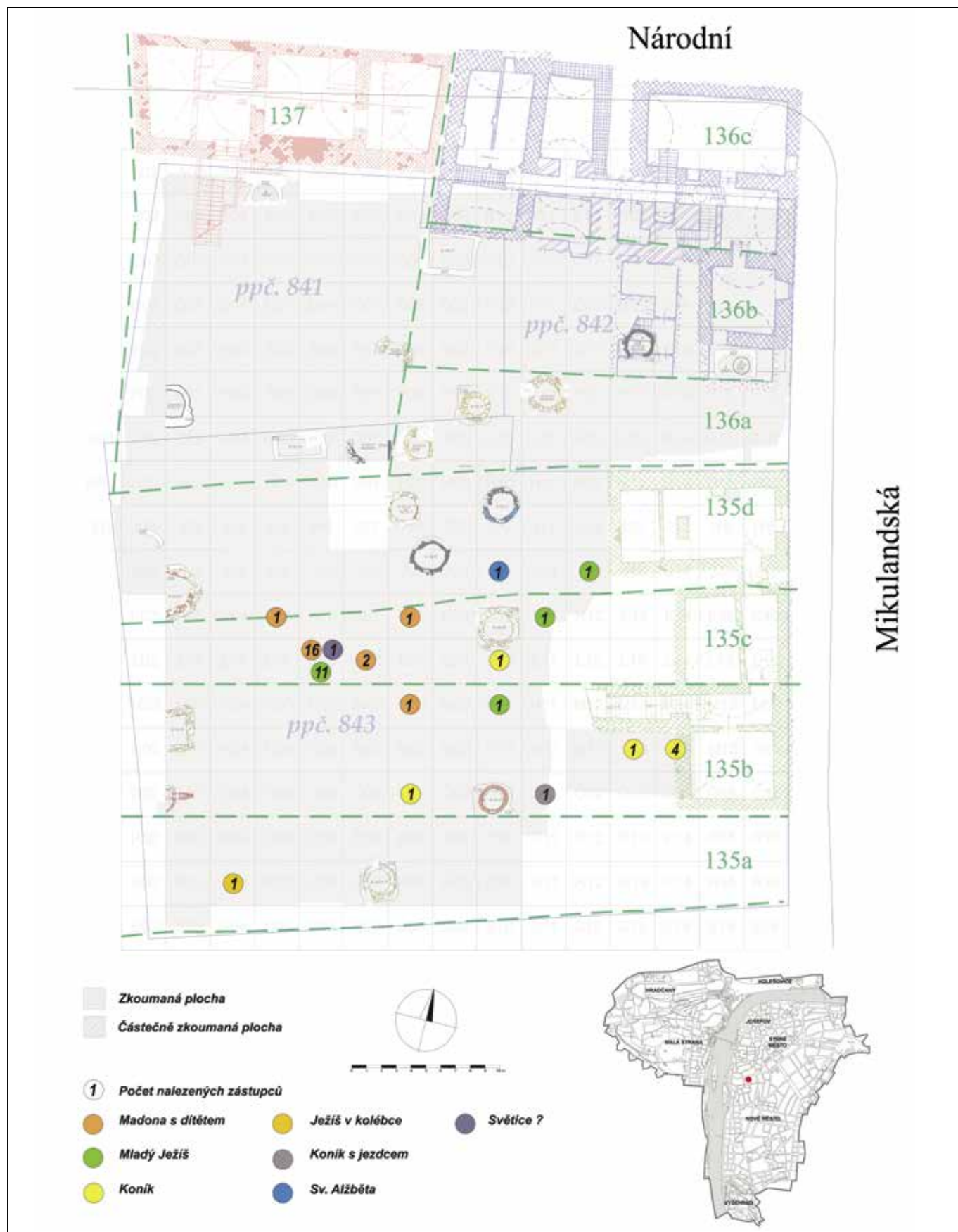
Téma vrcholně středověké a raně novověké votivní figurální plastiky se v české odborné literatuře objevuje již od poloviny minulého století (Liška 1948). Z novějších rozborů a studií věnovaných lidové zbožnosti, jež byla projevovala prostřednictvím drobných sochařských výtvarů, zde můžeme namátkou uvést práce Z. Měchurové (Měchurová 2009; 2010) nebo F. Gabriela a L. Kracíkové (Gabriel/Kracíková 2010). Pro pražské prostředí přínosný výstup představuje nepublikovaná diplomová práce Š. Juřinové (Juřinová 2015). Některé novější nálezy z Brna jsou v poslední době zpřístupňovány na webových stránkách obecně prospěšné společnosti Archaia Brno.² Vybrané plastiky z Olomouce již před několika lety prezentoval J. Bláha (1996). Předměty a jejich nálezo-
vý kontext z Českých Budějovic přiblížil J. Mlitzký (1996) následovaný J. Eliškou (2007). Nálezy z území Slovenska shrnul M. Slivka (1991), jehož poznatky rozšířil R. Mráz (1999).

Lokalita

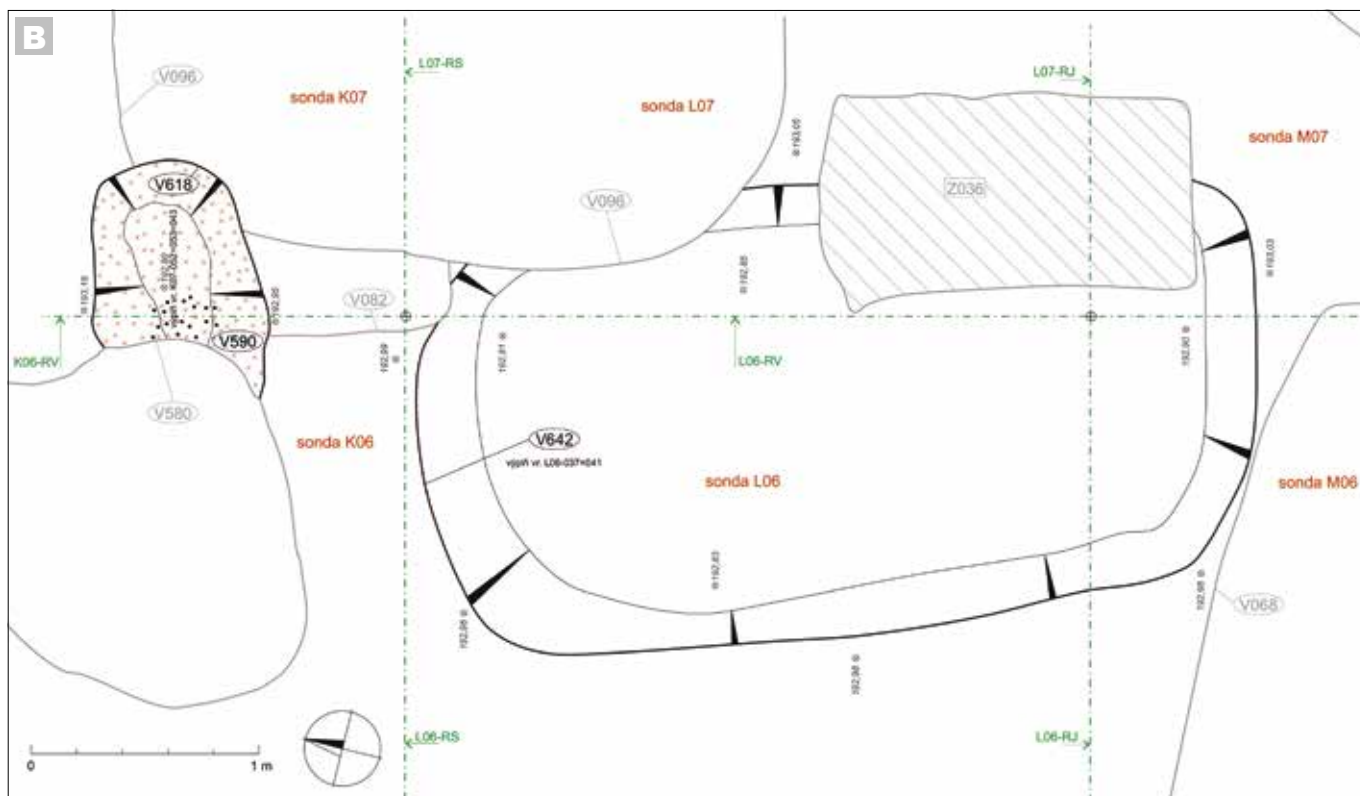
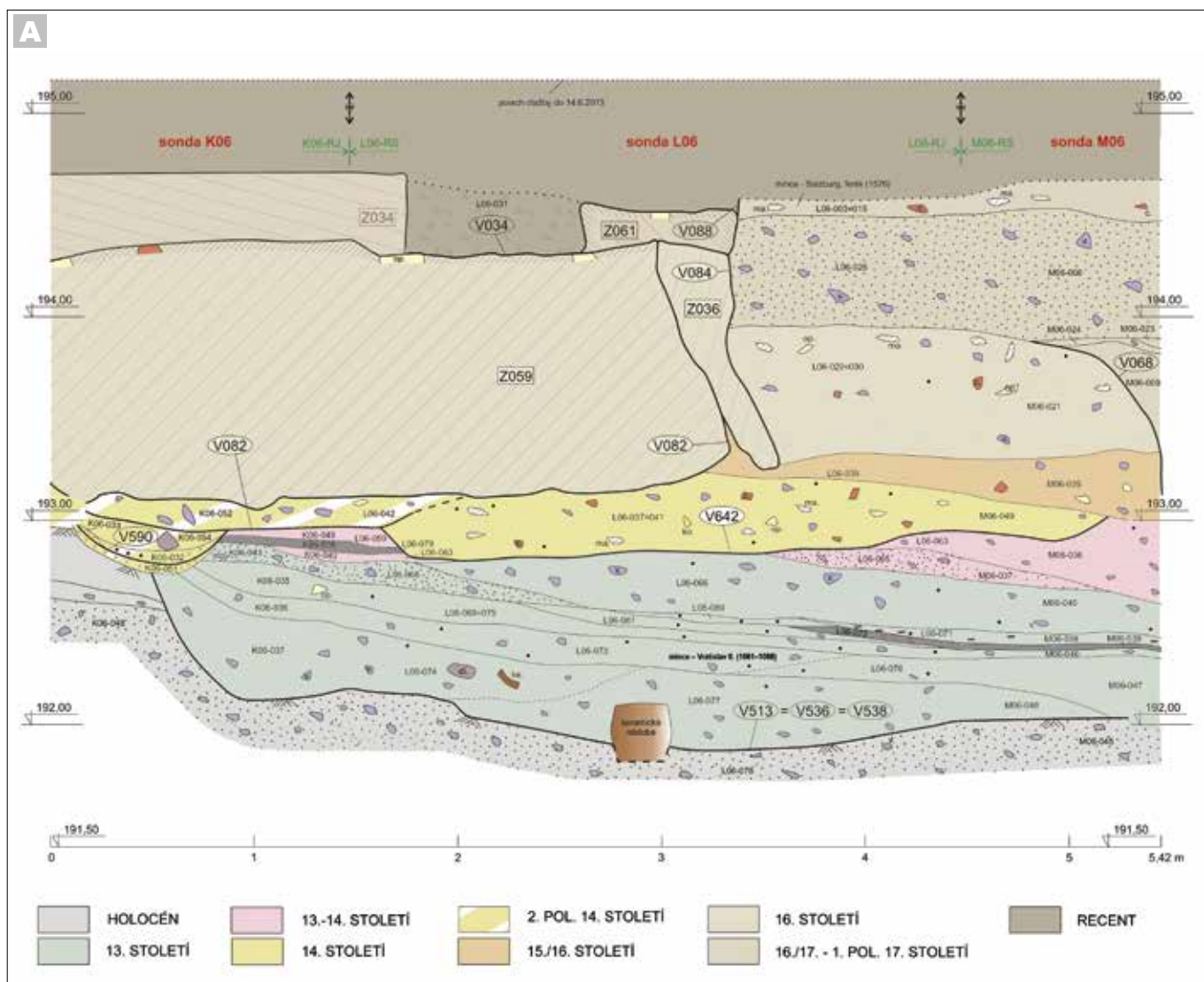
Drobné figurální plastiky byly objeveny při jednom ze záchranných archeologických výzkumů odboru archeologie NPÚ v Praze v poslední době. Akce proběhla na ploše tří současných parcel lokalizovaných v severovýchodní části jednoho novoměstského domovního bloku, vymezeného ulicemi Voršílská, Ostrovní, Mikulandská a Národní. Terénní práce byly realizovány v souvislosti s výstavbou hotelovo-kancelářského komplexu Palác Národní (obr. 1). Hlavní etapa výzkumu se uskutečnila ve druhé polovině roku 2013, kdy bylo v průběhu šesti měsíců prozkoumáno téměř

* Studie je věnována k životnímu jubileu panu profesorovi J. J. Kruppé.

2 Např. <http://www.archaiabrno.cz/home_cs/?acc=zapisnicek&blog_id=741&blog_date=2016-09-27&blog_archive_date=201609> [vid. 2016-09-27].

Obř. 1. Praha 1-Nové Město, Národní–Mikulandská ppč. 841, 842, 843. Plocha záchranného archeologického výzkumu NPÚ v Praze č. 2013/33 s lokalizací jednotlivých nálezů figurálních plastik na pozadí čtvercové sítě sond – **šedě**; s vyznačením původních gotických sklepů – **šrafou červenou, modrou a zelenou**; s vyznačením rekonstruovaných hranic jednotlivých měšťanských nemovitostí – **zeleně přerušovaně** (podle Tomek 1892) a archeologicky objevených studen a odpadních jímek. Místa nálezu figurálních plastik znázorňují barevné kroužky (zpracovali E. Ditmar, M. Kališek a T. Cymbalak, 2016).

Obr. 2A, B. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Východní profil sondy L06 a půdorys objektu V642. Nálezová situace v místě objevu souboru drobných figurálních plastik s votivní tematikou (terénní kresba P. Kaplan, J. Kopřivová, 2013; digitalizace E. Ditmar, 2014; stratigrafický rozbor T. Cymbalak, 2013).

1 600 m² historického nadloží o průměrné mocnosti 2,8 m (CYMBALAK/DEJMAL 2014a).³ Doplnující, dokumentační a exkavační práce probíhaly v letech 2014–2016 (výzkumy č. 2013/33, 2014/33, 2015/33 a 2016/33).

Z pohledu historické topografie Prahy se jedná o pozoruhodnou lokalitu situovanou na rozhraní dvou samostatných správních celků – Starého a Nového Města. Na základě starších zjištění z nejbližšího okolí a nových poznatků provedených během posledních terénních prací bylo prokázáno, že sledovaná oblast byla osídlena již v pravěkém období (LUTOVSKÝ/SMEJTEK 2005; CYMBALAK/DEJMAL 2014b). Převládající sídlištní složku zkoumanou během terénních prací představovaly horizonty antropogenních navrstvení, reprezentující období středověku a novověku. Terénní práce se zvláště soustředily na střední a zadní části osmi původních měšťanských parcel, a to včetně míst s existující zástavbou. Mezi významnější zjištění výzkumu zde můžeme namátkou zmínit objev několika objektů čtvercového či obdélníkového tvaru zahloubených do nejstaršího sídlištního horizontu z 1. poloviny 12. století a šterkopiskového povrchu vltavské terasy. Jejich funkci lze na základě dalších indicií označit za obytnou a spojit s předlokačním obdobím (polovina 12.–13. století). Přibližně do stejné periody je možno zařadit několik desítek hrobů odkrytých v severovýchodní a východní části zkoumané plochy. Zmíněné sepulkrální aktivity náležely k většímu řadovému pohřebišti lokalizovanému v jižním předpolí Starého Města. Výzkum také odhalil větší počet sídlištních úrovní spadajících do období od 1. poloviny 14. až do 16. století. Všechny zmíněné horizonty byly doprovázeny štetovanými a dlážděnými pochozími povrchy, četnými pyrotechnologickými zařízeními (pece, výhně, ohniště) a odpadními jímkami či studněmi. Odhalené situace a s nimi provázané početné soubory nálezů doložily širokou škálu aktivit a pestrý každodenní život zdejšího obyvatelstva (CYMBALAK 2015; CYMBALAK/DEJMAL 2014a).

Nálezová situace

Prezentovaná kolekce votivních plastik byla objevena v nepříliš hlubokém objektu (obr. 2A, B, V642, hloubka max. 0,35 m), který se nacházel ve dvoře dnešního domu čp. 135/II. Původně se jednalo o zadní část střední partie domovní parcely vzniklé po založení Nového Města pražského po polovině 14. století. Horní hrana jámy měla tvar zaobleného obdélníku o vnějších rozměrech 3,7 × 1,9 m. Její zásyp byl tvořen okrově hnědošedou drobnou písčitou hlínou s nahodilými zlomky opuky a cihel, hručkami malty (1–10 cm), uhlíky (1–3 cm) a ojedinělými valounky (1–10 cm).⁴ V rámci historického nadloží dokumentovaného v sondě L06 se objekt nacházel zhruba v jeho střední části. Podle rozboru zde nalezených zlomků keramických nádob můžeme tento úsek antropomorfního nadloží bezpečně zařadit do období od přelomu 13. a 14. až do 2. poloviny 14. století (obr. 3, 4). Do stejného časového rozpětí je zařaditelný i opodál dokumentovaný pyrotechnologický objekt ve tvaru protáhlého oválu (obr. 2A, B, V590=V618), jehož rekonstruované rozměry činily: cca 1,2 m délka, 0,8 m šířka, cca 0,2 m hloubka. Stáří vlastní výplně objektu V642 bylo na základě nalezené keramiky a stratigrafické situace určeno na 14. století. Uložení tohoto časového horizontu byly s největší pravděpodobností částečně odstraněny v raném novověku (15./16. století), a to planýrkou v souvislosti se zemními a stavebními pracemi realizovanými v zázemí městiště. Proto se ze zahloubených objektů z té doby zachovaly jen spodní části, původní hloubku objektů nelze určit. Následně zde po spojení tří původních městišť, situovaných užší stranou do ulice, v jeden celek vznikly někdy v průběhu 16. století zděné základové konstrukce (Z036, Z059) náležející k hospodářské zástavbě tzv. Schönikirchovského domu. Část stratigrafie dokumentované v tomto místě, která předcházela objektům V642 a V590=V618, patří zánikové fázi polozahloubené dřevohliněné stavby (V513=V536=V538) ze 13. století (obr. 2A: zeleně). Objekt zhruba čtvercového tvaru doplňovalo šest sloupových jam umístěných po jeho vnitřním obvodu. Stavba, patrně obytného charakteru, zaujímalá plochu cca 45 m² a byla zapuštěna 1 m do povrchu vltavské terasy (193,00 m n. m.). V její dochované, nejspodnější části byla mimo jiné nalezena rozměrná keramická zásobnice (obr. 5) a denár Vratislava II. (obr. 6).⁵

3 V letech 2007 a 2012 jí předcházela realizace několika zjišťovacích sondáží v místě a po obvodu budoucí stavební jámy (CYMBALAK/PODLISKA 2008).

4 Komplikované značení jedné vrstvy (L06-037=041=M06-049=M07-054=L07-058) je dáno průnikem vrstvy do několika čtverců sítě, v níž každý čtverec má vlastní značení vrstev. Dále v textu je vrstva značena pod číslem L06-037, vrstva vyplňuje objekt V642 (viz obr. 2B).

5 Autoři tímto děkují Jiřímu Militkému a Martinu Müllerovi za předběžné určení mince.

Obr. 3. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Výběr zlomků keramických nádob nalezených v archeologických kontextech sousedících s depotem figurálních plastik (foto a grafická úprava M. Kalíšek, 2016).

Obr. 4. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Výběr zlomků keramických nádob nalezených ve výplni objektu V642 (foto a grafická úprava M. Kalíšek, 2016).

Obr. 5. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Rozměrná keramická zásobnice ze zasypu obytné stavby (V513=536=538) z předlokačného období (foto M. Frouz, 2015; kresba V. Čermák, 2015; grafická úprava M. Kalíšek, 2016).

Obr. 6. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Denár Vratislava II. ze zasypu obytné stavby (V513=536=538) z předlokačného období (foto F. Malý, 2014; kresby podle ŠMERDA 1996, 77 a PETRÁŇ/RADOMĚŘSKÝ 2001, 273; grafická úprava T. Cymbalak, 2014).

Soubor keramických figurálních plastik

V rámci výzkumu středověkých a raně novověkých lokalit jsou rozborů a studie, více či méně detailní, věnované problematice drobných figurálních plastik spojeny hlavně se závěrem 2. poloviny 20. a počátkem 21. století (HUML 1981; NEU-KOCK 1993; HOFFMANN 1996; GERLACH 1998; BORKOWSKI 1998, 2004; HERMANN 2004; MĚCHUROVÁ 2009, 2010; GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010; GRIMM 2011).⁶ Odborný zájem o tyto nálezy můžeme spojit s vlnou archeologických výzkumů prováděných v centrech

⁶ Dříve se této problematice z českých badatelů věnovali například J. BLEKTA (1937), J. SKUTIL (1947), Z. SMETÁNKA (1961), M. RICHTER (1979).

historických měst střední a západní Evropy a detailnějšími rozborů věnovanými širšímu spektru předmětů hmotné kultury.

Výskyt drobné figurální plastiky s devoční tematikou v období vrcholného středověku, zejména 14. století, je možno spojit s proměnami lidové zbožnosti, působením řádů v městském prostředí a vzestupem kultu různých světců (WACHOWSKI 2009, 108 – zde další literatura). Drobné plastiky svatých patronů plnily funkci jakýchsi amuletů, které chránily jejich majitele před nemocemi, ne-

šťestím nebo mu zajišťovaly blaho (BORKOWSKI 1998, 58). Sošky zobrazující Ježíše, Pannu Marii či světce byly také součástí malých oltářů umísťovaných v domácnosti, představovaly památku z poutí nebo sloužily jako vótum (obr. 7A, B; GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010, 226–231). Podle některých badatelů zvláštní úlohu plnila vyobrazení malého Ježíše – drobné figurky nahého dítěte posléze nahrazované grafickými listy s věnováním –, jež měla být jakýmsi novoročním dárkem (NEU-KOCK 1993, 24–25; GRÖNKE/WEINLICH 1998, 15; BORKOWSKI 2004, 212).

O příslušnosti reliéfního či sochařského výtvaru do okruhu votivní plastiky rozhodují detaily vyobrazení, především v situacích, kdy zobrazení obsahuje atribut světce. Jestliže jde o dochování fragmentární, často zbývá jen domněnka. Na základě vzácných zmínek v archívních pramenech (MURR 1776, 76; SCHULTHEISS 1965, 425) víme, že drobné sošky s náboženskými náměty byly vyráběny drobnými řemeslníky a tvořily součást každodenního života středověkého a raně novověkého

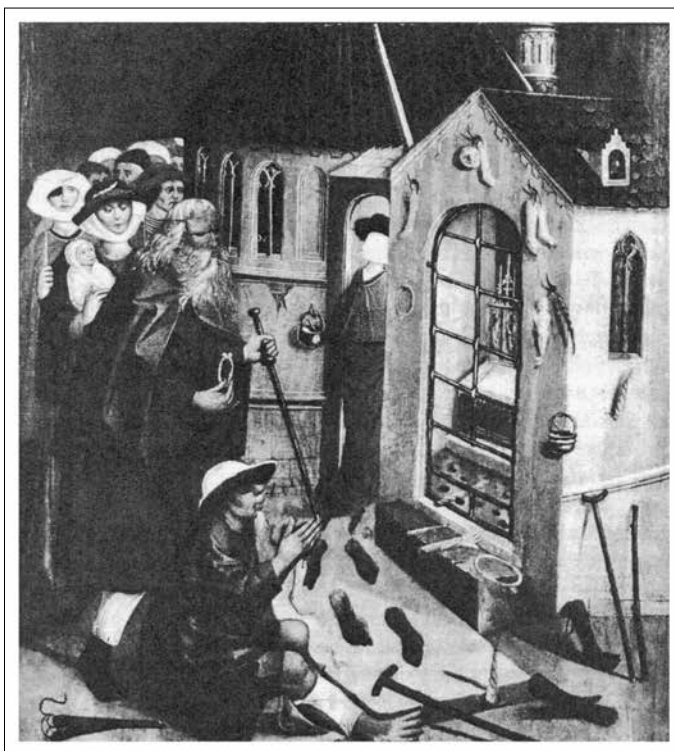
člověka. Dosvědčuje to několik vzácných příkladů vrcholně středověkého malířství z prostředí západní Evropy (obr. 8). Obliba plastik v 14. či 15. století byla podmíněna bohatšími kulturními impulzy, běžně dostupnými v podobě mnoha projevů vysokého umění s náboženskou tematikou například v kostelích (HUML 1981, 326sq.).

V průběhu výzkumu bylo celkem nalezeno 46 torz figurálních plastik, které je možno rozdělit do dvou kategorií (obr. 9). Náboženskou/votivní figurální plastikou reprezentuje 37 předmětů rozdělených do 4 až 5 typů. Světskou plastikou představují hračky (postava ženy, koníčky a rytíř na koni). Celkem tato druhá kategorie zahrnuje 8 artefaktů. U jednoho fragmentu nebylo možné s jistotou určit, do které kategorie spadá.

Obr. 7A. Hans Maria von Landshut, 1483: Předání vót a svátečních dávků. Výřez (převzato z ADAMSKA 2013, 150, ryc. 1c).

Obr. 7B. Jan Pollack, 1480: Předání vót na hrobě sv. Wolfganga. Výřez (převzato z ADAMSKA 2013, 151, ryc. 2).

Obr. 8. Robert Campin, kolem 1438: Triptych, Kolín nad Rýnem, desková malba. Jindřich z Werla (donátor) a sv. Jan Křtitel (**vlevo**), sv. Barbora (**vpravo**). Výřezy zobrazují používání plastik v domácnosti. Na detailech (**dole**) jsou plastiky zvětšeny.

Uloženo: Museo Nacional del Prado. Dostupné na <<https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/saint-john-the-baptist-and-the-franciscan/28b9fdc8-467b-4528-8eba-de91581ccad5>> [vid. 2016-11-23].

Obr. 9. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Seznam a metrická charakteristika nálezů figurálních plastik objevených v průběhu výzkumu lokality Palác Národní (sestavili S. Svatošová a T. Cymbalak, 2016).

Národní-Mikulandská – „Palác Národní“, č. výz. 2013/33 – FIGURÁLNÍ PLASTIKY																
VOTIVNÍ																
Madona s dítětem					mladý Ježíš											
č. inv.	počet	rozměry				č. inv.	počet	rozměry				č. inv.	počet	rozměry		
		d	š	v				d	š	v				d	š	v
K05-057	1	900	305	155	postava	J12-017	1	655	325	130	hlava	M10-006	1	305	310	145
K08-008	1	905	300	150		K11-012,013	1	482	315	115		L06-037-1	3	360	330	140
L07-018	1	925	295	155		L06-037-4	8	705	310	120		L06-037-2		280	305	130
L07-021	1	905	315	165		L06-037-5		750	310	120		L06-037-3,3a		350	305	150
M08-051	1	495	280	145		L06-037-6		570	290	120						
L06-037-0	16	520	305	145		L06-037-7		530	315	120						
L06-037-13		900	310	155		L06-037-8		440	325	125						
L06-037-14		910	315	170		L06-037-9		400	320	120						
L06-037-15		925	305	160		L06-037-10		420	320	120						
L06-037-16		850	295	145		L06-037-11		220	320	100						
L06-037-17		835	290	175												
L06-037-18		780	280	145												
L06-037-19		780	295	165												
L06-037-20		770	300	145												
L06-037-21		735	285	160												
L06-037-22		720	300	160												
L06-037-23		675	275	160												
L06-037-24		610	310	155												
L06-037-25		535	310	150												
L06-037-26		440	280	160												
L06-037-27		230	285	130												
celkem	21					10					4					
CELKEM	35															

VOTIVNÍ															SVĚTSKÉ			
Ježíš v kolébce					sv. Alžběta					postava ženy (?)					koník		koník s jezdcem	
č. inv.	počet	rozměry			č. inv.	počet	rozměry			č. inv.	počet	rozměry			č. inv.	počet	č. inv.	počet
		d	š	v			d	š	v			d	š	v				
R04-003	1	535	315	125	J10-007	1	800	370	215	L06-037-12	1	490	280	145	L10-039	1	O11-044	1
															O08-051	1		
															N14-040, Z385	4		
															N13-071	1		
1					1					1					7		1	
2										1					8			

d – délka (měřeno podle maximálního dochovaní předmětu)
š – šířka (u madon měřeno v ramenou, u postav mladých Ježíšů měřeno v loktech)
v – výška (vždy měřeno v nejvyšším bodě ležící plastiky)
šedě podbarveno – depot objevený v sondě L06

Madona s dítětem

Největší část souboru (21 kusů) tvoří fragmenty přední části plastiky znázorňující Madonu držící v pravé ruce malého Ježíše (obr. 10, 11, 12). Dítě má pokrčenou pravou nohu, která mírně obepíná v pase matku. Levá noha Ježíše není ztvárněna a jeho pravá ruka je pravouhle ohnuta ve směru kulatého předmětu (jablko, koule),⁷ který je patrný v levé ruce Madony. Šaty ženské postavy jsou řaseny do dvou výrazných záhybů ve tvaru písmene U a ve spodní partii plastiky splývají kolmo ve čtyřech souběžných vlnách. Z pohledu uměleckých předloh se jedná o jeden z nejrozšířenějších typů poklasické francouzské gotiky, jenž je charakteristický ke kolennům pozvednutým cípem pláště. Jedním z nejznámějších exemplářů je Madona královny Jeane d'Evreux (LOUVRE). K nám se tento typ dostal přes německé oblasti (např. Madona z jižního portálu augsburského dómu, obr. 13). Hliněná madonka z Mikulandské drží Ježíška na pravé straně, což je příznačné pro české madony. Tvarové zjednodušení a větší plasticita draperie jistě souvisí s užitou surovinou a způsobem tvarování (formy), stylově nicméně odpovídá pražskému parléřovskému sochařství (náhrobek Přemysla Otakara I. od Petra Parléře, obr. 14).⁸

Mezi nálezy jsou zastoupeny pouze střední a spodní části postav, hlava a ramena chybějí. Podle stop po záměrném oříznutí, zjištěných ve spodní části všech plastik tohoto typu, je zřejmé, že plastiky postrádaly podstavec (soklík). Zadní strana všech sošek Madony je vyříznutá ve tvaru podélného klínu, což naznačuje snahu výrobce o snížení pnutí materiálu v době výpalu v peci, které by mohlo zapříčinit větší objemové změny plastiky (praskání).⁹

Obr. 10. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Depot drobných figurálních plastik s náboženskou tematikou objevených v zásypu objektu V642 (foto F. Malý, 2013; grafická úprava M. Kalíšek, 2016).

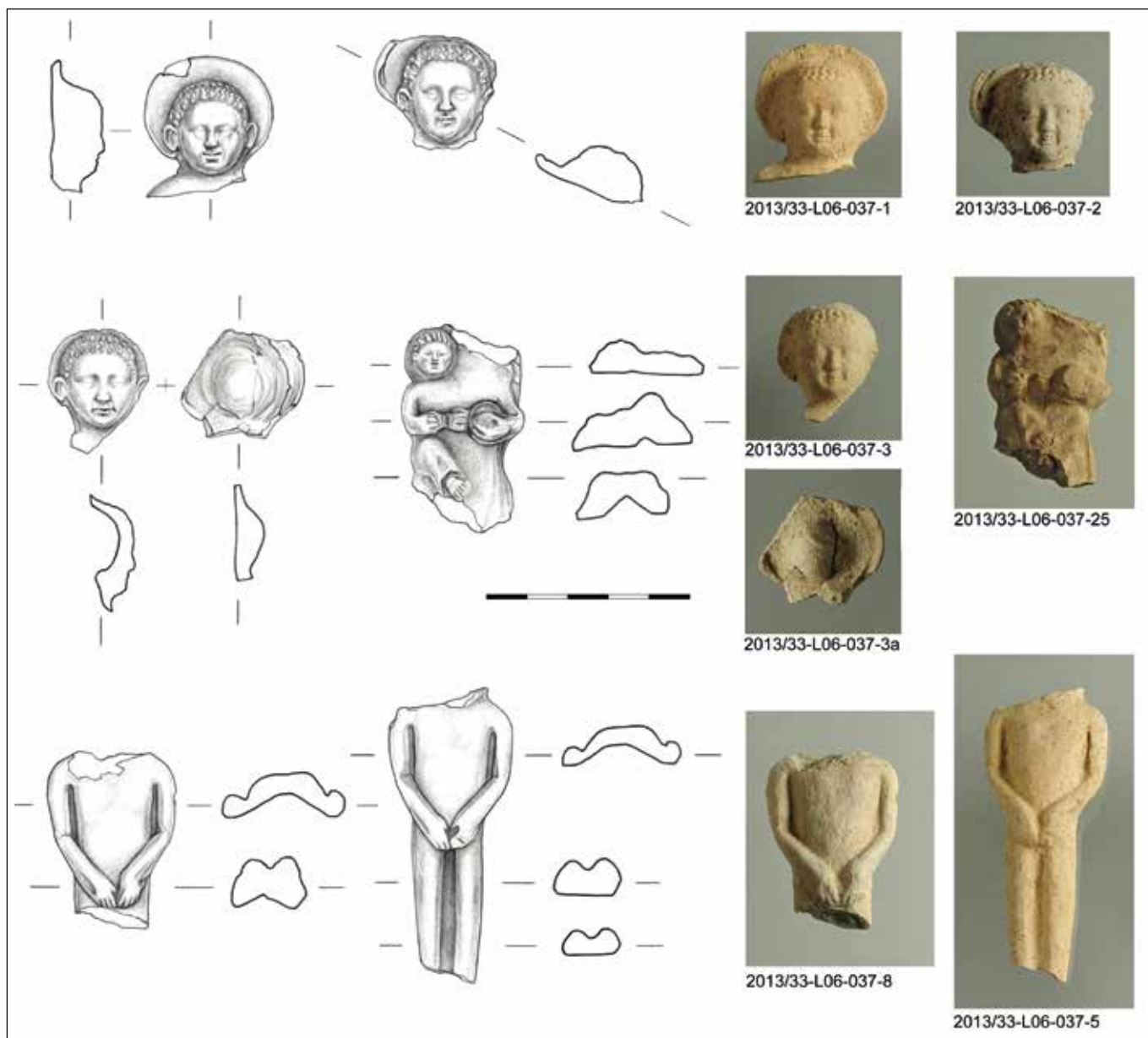
⁷ K symbolice atributů jednotlivých plastik viz GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010, 226–230.

⁸ Za odbornou konzultaci a připomínky děkujeme Mgr. Filipu Srovnalovi.

⁹ Podle starší interpretace Vladimíra Nekudy a Květy Reichertové měly tyto otvory usnadňovat připevnění plastiky na římsových kachlích krbových kamen (NEKUDA/REICHERTOVÁ 1968, 63).

Obr. 11. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Drobná figurální plastika s vyobrazením Panny Marie s Ježíškem (foto M. Kalíšek, 2015; kresba V. Čermák, 2014).

Obr. 12. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Výběr torz drobných figurálních plastik s vyobrazením mladého Ježíše a Madony (foto M. Kalíšek, 2015; kresba V. Čermák, 2014; grafická úprava S. Babušková, 2016).

S ohledem na fragmentární dochování není prozatím možno toto vyobrazení ztotožnit s jinými obdobnými příklady ztvárnění Madony, která jsou známa z jiných lokalit v Čechách a na Moravě. Pražské analogie Madony s Ježíškem jsou podle rešerše dostupné odborné literatury zastoupeny artefakty ze dříve provedených výzkumů a spíše s ojedinělými znalostmi nálezových okolností. Většina z nich je uložena ve sbírkách Národního muzea (LIŠKA 1948; HUML 1981; KUNEŠOVÁ/PŘIBYL 2016, 48–49). Jejich rozměry a použité atributy korespondují s předměty z lokality Palác Národní. Nálezy z novějších archeologických výzkumů nebyly dosud vyhodnoceny. Výjimkou mezi nimi je rozbor početné kolekce drobných figurálních plastik z Petřské čtvrti na Novém Městě v Praze (JUŘINOVÁ 2015).

Obr. 13. Augsburg, katedrála Navštívení Panny Marie. Madona s dítětkem z jižního portálu (foto F. Srovnal, 2012).

Obr. 14. Praha 1–Pražský hrad, katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Náhrobek Přemysla Otakara I. od Petra Parléře, 2. polovina 70. let 14. století (převzato z SCHÄDLER 1978, 18).

Svatá Alžběta (?)

Postava ženy s výrazným proplétaným copem na zádech a džbánem/konví(?) v pravé ruce (obr. 15) byla objevena ve střední části původního městiště 135d (obr. 1; podle rekonstrukce V. V. Tomka – Tomek 1892). Soška postrádá hlavu a část levého ramene. Na rozdíl od Madony a Ježíše je plastika vyrobena v dvoudílné formě (spojovací šev je výrazně seříznutý). Ve spodní, poškozené partii se nalézá kuželovité vybrání. V oblasti bederního opasku byly vyhotoveny dva symetrické otvůrky, které s největší pravděpodobností sloužily k provléknutí řemínku či šňůrky pro připevnění výrobku. Podle analogií z jiných lokalit (obr. 16) a ztvárnění atributu konve můžeme s vysokou mírou pravděpodobnosti usuzovat, že se jedná o postavu sv. Alžběty Durynské,¹⁰ patronky nemocných, pekařů a žebráků (ENDRES/MILLITZER 2002, 55).

¹⁰ Na tomto místě je nutno upozornit, že s obdobnými atributy se můžeme setkat i u vyobrazení jiných světců, např. sv. Evženie, sv. Notburgy z Rattebergu nebo sv. Vereny (PFLEIDERER 1992, 23, 43; GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010, 226).

Obr. 13. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Plastika ženy s copem na zádech a konví – sv. Alžběta Durynská (foto F. Malý, 2013; kresba S. Svatošová, 2013).

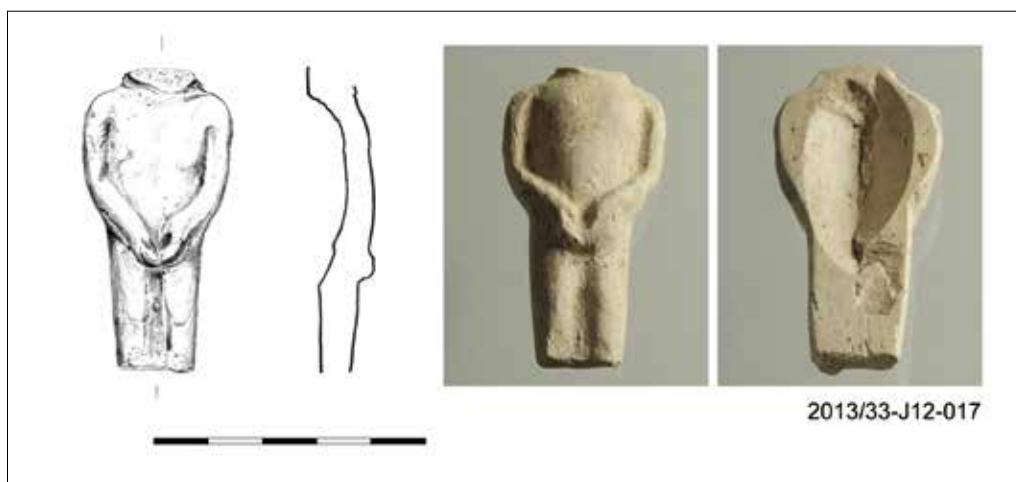

Obr. 16. Drobná plastika sv. Alžběty Durynské z Regensburgu (převzato z ENDRES/MILLITZER 2002, 52, Abb. 28).

Mladý Ježíš

Druhou nejpočetnější skupinu plastik (14 kusů) představuje postava Ježíše (obr. 17). Jako v případě Madony, i u Ježíše se jednalo o přední část postavy. Díky dochovaným fragmentům detailně zpracované hlavy je jasné, že se jedná o naprosto originální typ figurky, a to nejen v pražském prostředí. Nebyly však u ní znázorněny žádné atributy. Jediným výrazným příznakem poukazujícím na možnost, že se jedná o vyobrazení Ježíše, je svatozář obklopující hlavu plastiky (obr. 12). Štíhlá, stojící postava má pokrčené paže s dlaněmi spojenými v oblasti klína a rovné nohy. Obdobně jako u madon je i na zadní straně plastik Ježíše prožlabení provedené ostrým nástrojem.

Pražským nálezem, kde ztvárnění postavy Ježíše je totožné s artefakty objevenými u Národní třídy, je fragment plastiky nalezené při rozsáhlém výzkumu v Karmelitské ulici na Malé Straně v Praze (obr. 18).¹¹ Jiné příklady obdobných, avšak mladších nálezů pocházejí ze sbírek Národního muzea (LIŠKA 1948; HUML 1981; KUNEŠOVÁ/PŘIBYL 2016) nebo z archeologických výzkumů realizovaných v severovýchodní části Nového Města pražského (JUŘINOVÁ 2015) či historického jádra Olomouce (BLÁHA 1996).

Obr. 17. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Ukázka drobné figurální plastiky s vyobrazením mladého Ježíše (foto F. Malý, 2013; kresba V. Čermák, 2014).

¹¹ Podle nálezových okolností a předběžné analýzy doprovodného materiálu (cca 300 zlomků režné a 5 kusů glazované keramiky) je možno stáří předmětu stanovit do období 2. poloviny 14. až 1. poloviny 15. století. Za informaci o plastice (inv. č. 1167 – 2003/20) autoři děkují Mgr. Janu Havrdovi.

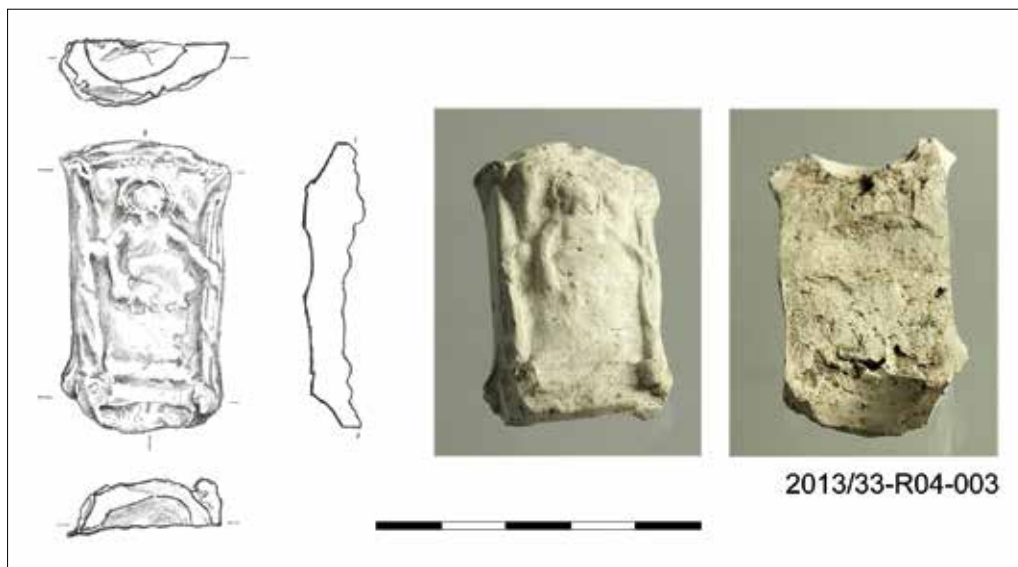
Obr. 18. Praha 1-Malá Strana, Karmelitská ulice čp. 387. Fragment drobné plastiky mladého Ježíše, shodné s nálezem z Mikulandské (foto M. Kalíšek, 2016).

Ježíšek

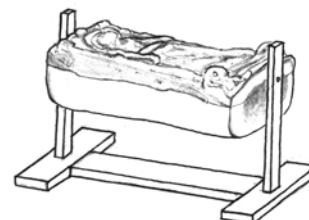
Zajímavý příklad votivní plastiky představuje zobrazení Ježíška ležícího v postýlce či kolébce. Malý předmět o rozměrech 5,35 × 3,15 × 1,27 cm byl vyhotoven z hmoty, která po výpalu získala téměř bílou či světle šedobílou barvu (obr. 19). Znárodnuje lidskou postavu ležící na zádech, nejspíš malé dítě (Ježíška). Hlava obklopená svatozáří (?) spočívá na polštáři, spodní polovina postavy je skryta pod přikrývkou, na které leží pravá ruka. Levá ruka je opřena o hranu postýlky.

Plastika byla nalezena v jihozápadní části zkoumaného prostoru (obr. 1) ve svrchní části výplně většího odpadního objektu z doby závěru 14. až přelomu 14. a 15. století.¹² Jedná se o předmět zhotovený z jemné plavené hlíny, kterou podle analogií můžeme označit jako Pfeifenton (HOFFMANN 1996, 160). Obdobná surovina byla použita i u pražských nálezů madon z Petrské čtvrti (JUŘINOVÁ 2015, 56). Na nekompletních čelech kolébky (chybí spodní část předmětu) jsou zřetelná obloukovitá vybrání, která by (či nejspíše) umožňovala uchycení plastiky na dřevěném (?) stojánku (obr. 20).

Analogické plastiky se ztvárněním Ježíška v kolébce pocházejí mimo jiné z Prahy (Národní muzeum – LIŠKA 1948, 72), Děčína (VELÍMSKÝ 1991, obr. 30, 31 na s. 36; 1992, 98), hradu Helfenburk (GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010, 229) a ze starších nálezů ze skalního hradu Neurathen v Dolním Sasku (NEUGEBAUER 1986).

Obr. 19. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Drobná plastika Ježíška v kolébce (foto F. Malý, 2013; kresba S. Svatošová, 2013).

Obr. 20. Kresbová rekonstrukce kolébky s plastikou ležícího Ježíška podle interpretace T. VELÍMSKÉHO (1991, obr. 31 na s. 36). Kresba S. Svatošová, 2016.

¹² Čtverec R04, výkop V496.

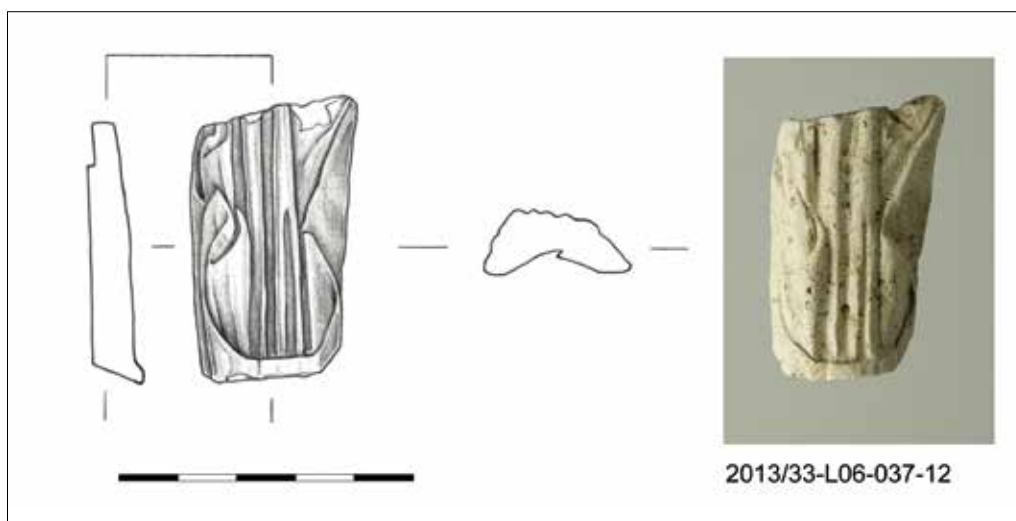
Nálezy drobných světských plastik

Nalezené světské plastiky dokládají, že šlo o všeobecně kopírované a používané vzorce. U většiny z nich nebyly výroba ani úroveň uměleckého projevu náročné. Četné příklady figurek koníků prokazují, že mnoho z dnes známých artefaktů bylo vyráběno volným tvarováním v ruce. Použití forem při zhotovování plastik rytířů na koních a sošek žen, interpretovaných jako panenky, urychlilo výrobu. Snadno dostupná, ve zpracování technicky nenáročná a především levná surovina přispěla k rozšíření drobných plastik takřka ve všech vrstvách společnosti.

Postava ženy (?)

V prezentovaném depotu byl nalezen menší zlomek spodní části plastiky s výrazně drapovanými šaty. Fragment postrádá jakékoliv atributy, proto by bylo jeho přiřazení do okruhu votivního nebo světského předčasné. S největší pravděpodobností jde o postavu ženy a snad i světice.¹³ Jako u ostatních plastik, i zde bylo zjištěno klínovité vybrání hmoty na rubu figurky (obr. 21).

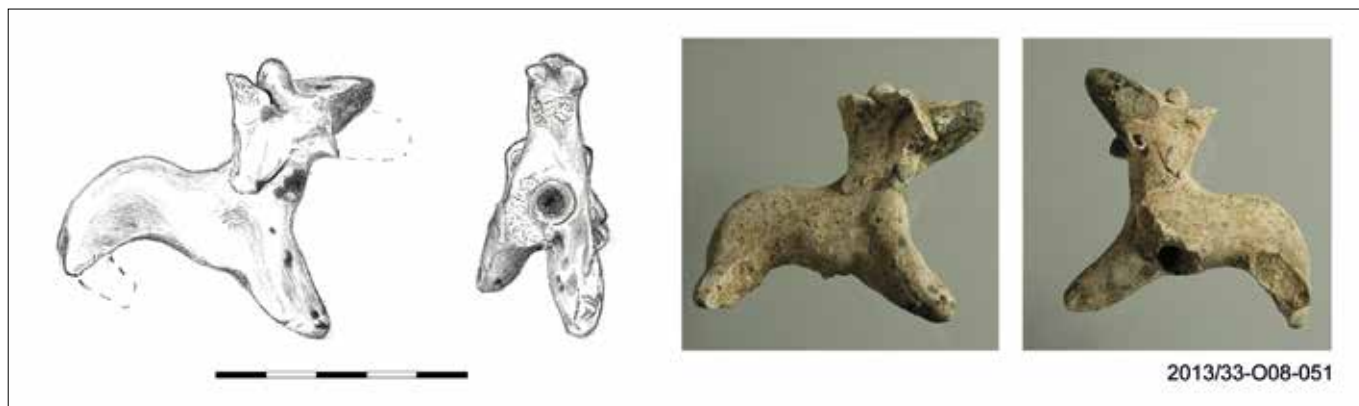
Obr. 21. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Zlomek blíže neidentifikované spodní části plastiky (světice?) nalezené v objektu V642 (foto F. Malý, 2013; kresba V. Čermák, 2014).

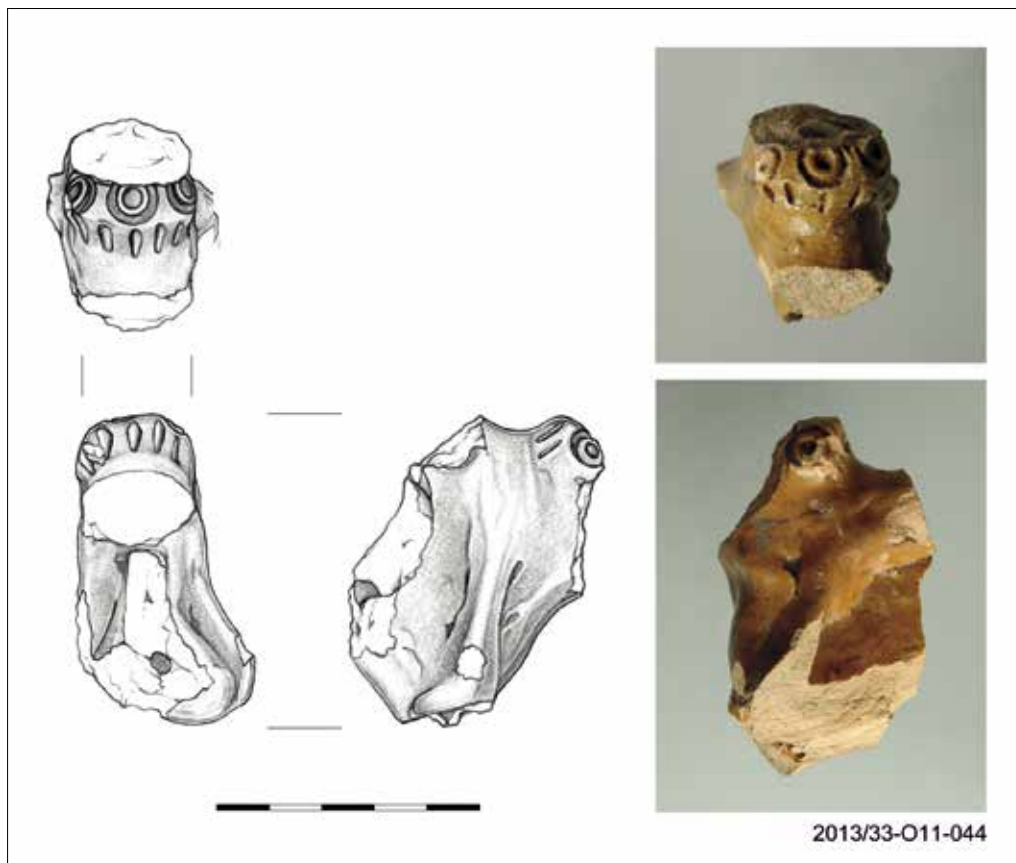
Koníčky a rytíři na koních

Zoomorfní plastiky koníčků náležejí k světskému okruhu předmětů a patří k široce rozšířeným dětským hračkám (MĚCHUROVÁ 2009; 2010). Jejich podoba má víceméně rozsáhlou škálu uměleckého vyjádření a kvality provedení. V našem případě se jedná o nálezy fragmentární (hlavy a nohy zvířete; koníček s křeslovitým sedlem; prostřední část větší plastiky koně s jezdcem v sedle, obr. 22, 23, 24), které nesouvisely s popisovaným depotem a byly nalezeny na různých místech výzkumné plochy (obr. 1, 9).

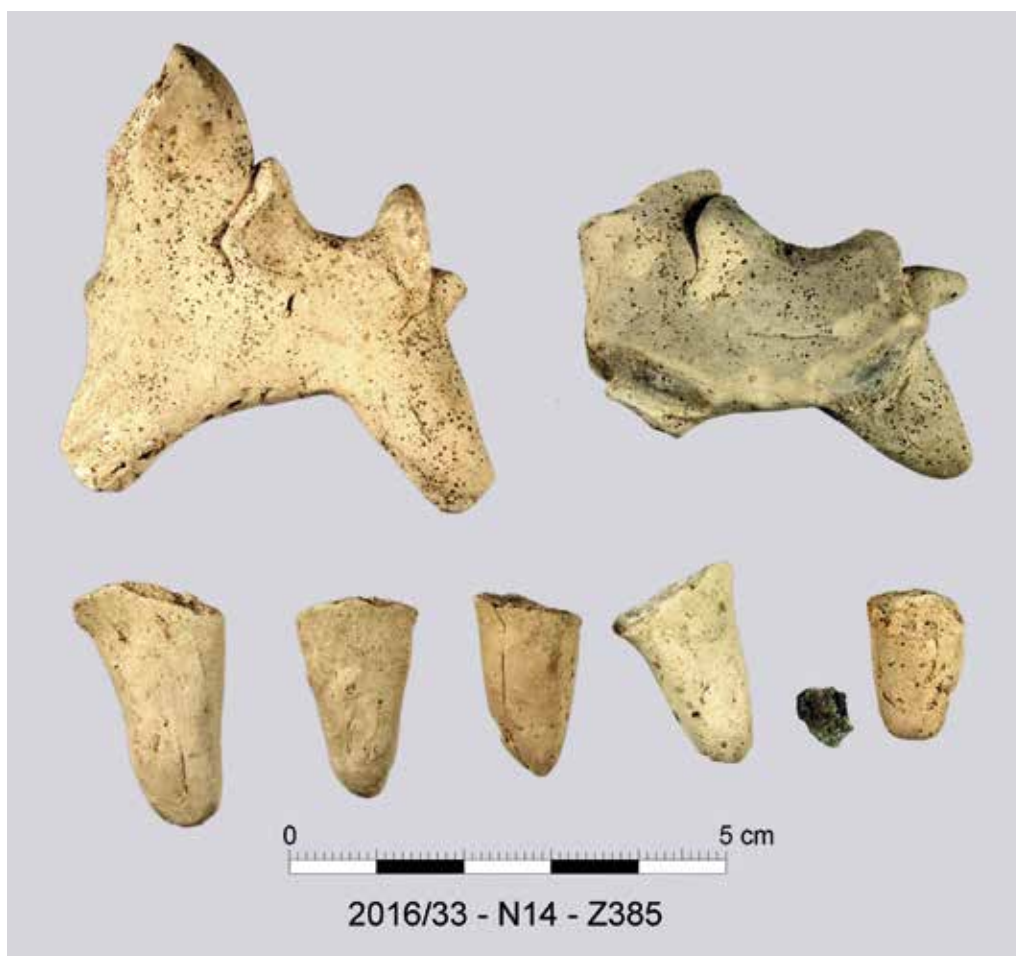
Obr. 22. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Zoomorfní plastika koníčka (foto F. Malý, 2013; kresba S. Svatošová, 2013).

¹³ Podle nálezu fragmentu plastiky ze slezské Vratislavi, která byla interpretována jako sv. Kryštof (BORKOWSKI 2004, 232–233), nemůžeme vyloučit ani to, že se jedná o ztvárnění některého ze zástupců mužských světců.

Obr. 23. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Fragment drobné keramické plastiky s glazovaným povrchem znázorňující jezdce (rytíře) na koni (foto M. Kalíšek, 2016; kresba V. Čermák, 2014).

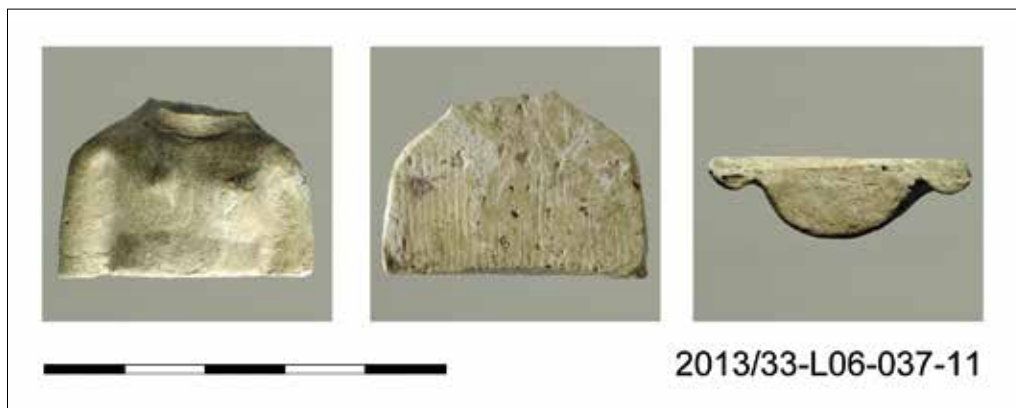

Obr. 24. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Zoomorfní plastiky koníčků (foto M. Kalíšek, 2016).

Surovina

Plastiky z lokality Palác Národní na Novém Městě v Praze byly zhotoveny z jemné, proplavené keramické hmoty s příměsí drobného ostříva. Podle makroskopického a mikroskopického pozorování provedeného J. Zavřelem a srovnáním s analogickými vzorky z území historického jádra Prahy bylo konstatováno (ZAVŘEL 2016, 1), že se jedná o kvalitní surovinu, kterou lze charakterizovat jako kaolinické jíly s kolísavou přirozenou příměsí neplastických komponent (dalších minerálů a úlomků hornin). Na základě petrografického složení a charakteristických kolísavých barev výpalu lze keramickou surovinu využitou při tvorbě plastik celkem bezpečně ztotožnit se sladkovodními sedimenty křídového stáří – jíly a jílovci peruckých vrstev. Nejbližší polohy těchto uloženin se nacházejí nedaleko historického jádra Prahy – na Petříně a ve Střešovicích (ZAVŘEL 2016, 2). Stejná surovina sloužila k výrobě pražské keramiky již v průběhu 13. a 14. století. Dokládají to nálezy torz keramických pecí produkujících tzv. kolonizační keramické zboží zdobené červenou hlinkou (červeně malovanou keramiku z konce 13. a průběhu 14. století), doprovázené deponiemi šedočerných jílu (ZAVŘEL 2016, 3).

Obr. 25. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Fragment plastiky mladého Ježíše (L06-037-11), líc a plochý rub (foto M. Kalíšek, 2016).

Obr. 26. Praha 1-Nové Město, Mikulandská čp. 135. Detail seříznutého spojovacího švu u plastiky sv. Alžběty Duryňské (ženy s copem na zádech a konví – č. inv. 2013/33-J10-007; foto M. Kalíšek, 2016).

Technologie výroby

Kvalita zpracování a takřka bezchybné opakování detailů u zde analyzovaných votivních plastik vylučuje jejich volné tvarování v ruce. Takřka u všech zde popisovaných antropomorfních plastik bylo zjištěno odebrání (vyříznutí) části hmoty v jejich zadní části.¹⁴ Tento úkon snižoval pnutí materiálu během výpalu v oxidační atmosféře v hrnčířské peci, a takto zajišťoval výrobek před prasknutím (GERLACH 1998, 206–207; ZAVŘEL 2016, 2).¹⁵ Jak již bylo řečeno, objevená torza jsou nekompletní, u všech chybějí hlavy. Příčinu tohoto jevu můžeme spojovat s nedokonalostí hmoty, která je v tenkých částech plastiky nejvíce náchylná k odlomení. Přítomnost drobných neplastických příměsí v surovině způsobila, že jedna z hlaviček mladého Ježíše v průběhu výpalu praskla (obr. 10: 3, 3a; 12: 2013/33-L06-037-3, 3a). Pokud přijmeme, že soubor z Mikulandské ulice dokládá produkci votivních plastik *in situ*,¹⁶ nebude se v tomto případě jednat o ulomení částí již kompletního výrobku, nýbrž o poškození polotovárů během výrobního procesu.

Obr. 27. Konrád Witz, cca 1440: Sv. Kateřina s Marií Magdalenou – výřez z mariánského oltáře. Průhled chodbou na náměstí s výkladem nabízených figurek. Na sousedním detailu výkladec producenta – *Bilderbäckera* – výrobce figurálních plastik (GERLACH 1998, 209, Abb. 18; dostupné na http://www.malerei-meisterwerke.de/bilder_gross/konrad-witz-marienaltar-szene-die-heiligen-katharina-und-maria-magdalena-10317.html).

14 Výjimku představuje jedna nekompletní soška Ježíše, jejíž zadní strana je plochá (obr. 25).

15 Přítomnost otvorů ve spodní části plastik můžeme též spojovat s jejich detailnějším zpracováním (ořezávání spojovacího švu, aplikace výzdoby) ještě před výpalem výrobku (obr. 29).

16 Jiným vysvětlením vzniku souboru plastik ze sondy L06, jeho podoby a důvodů uložení může být možnost, že se jedná o odpad poškozeného zboží některého z prodejců devocionálií (obr. 27). S jejich přítomností v pražském souměstí v období vrcholného středověku můžeme bezpečně počítat například v souvislosti s poutěmi a vystavováním korunovačních klenotů, pašijových relikvií a ostatků světců u kaple Božího Těla na blízkém Karlově náměstí (HRDINA 2013, 27–28).

Odpověď na otázku, zda ke tvarování jednotlivých výjevů madon a Ježíšů sloužila jedno- nebo dvoudílná forma, zůstává nezodpovězena. Přímé doklady použití dvoudílné formy nebyly doloženy ani v podobě kadlubů, ani nálezů zadních částí plastik. Obdobné problémy máme i s podstavci/soklíky, které také nebyly v průběhu našeho výzkumu objeveny. S ohledem na skutečnost, že nemáme k dispozici nálezy s podstavci, které jsou vcelku běžné na jiných lokalitách (BORKOWSKI 2004, obr. 12, 14), můžeme připustit, že místní výrobce zhotovoval plastiky z jednodílné formy.

Mezi antropomorfními figurkami z lokality Palác Národní nebyly doloženy předměty s doplňující povrchovou úpravou (glazura, malba). Z pražských nálezů však známe příklad torza světské plastiky (nejpravděpodobněji typu Kruseler), nalezené v prostoru tzv. novoměstské Jámy (dnes křižovatka ulic Vodičkova a Jungmannova), která znázorňuje ženu ve splývavém plášti a s modrozeleně vybarvenou sukni (obr. 28; SELMI WALLISOVÁ 2009, 454).

Obr. 28. Praha 1-Nové Město, Vodičkova–Jungmannova ulice, ppč. 2379 + 2381, výzkumu č. 2007/25. Drobná plastika ženy ve splývavém plášti a s modrozelenou sukni (foto M. Kalíšek, 2016).

Výrobci

Většina z celkového počtu zde popisovaných předmětů (35) byla nalezena ve střední části rekonstruované domovní parcely (135c podle topografie V. V. Tomka¹⁷; TOMEK 1892) náležející před počátkem 15. století několika po sobě následujícím novoměstským řemeslníkům (1389 je zde zmiňován Henslin kotlář, v roce 1399 uplatnil nožir Oldřich jalový svod na Petru kloboučníkovi, dům se ale poté Petrovi vrátil a roku 1414 jej Petrova vdova Kateřina prodala Matěji kostkáři, který jej měl v držení až do roku 1426; TOMEK 1870, 96–97; MUSÍLEK 2015, 33). Ostatní nálezy figurálních plastik byly učiněny v nejbližším sousedství parcely (obr. 1).

V rámci archivní rešerše zkoumaných nemovitostí (MUSÍLEK 2015) se ale bohužel nepodařilo zjistit jména či povolání, ke kterým by bylo možno přiřadit výrobce plastik nebo hraček. Pro období 14. století či počátku jeho druhé poloviny (po založení Nového Města v roce 1348) zde nebyli rovněž identifikováni ani hrnčíři. Při hledání odpovědí na otázku, kdo mohl tyto předměty vyrábět, je na místě připomenout, že se mohlo jednat o osobu, která je v písemných pramenech jen

¹⁷ Podle Tomka se na dnešní parcele č. 843 původně nacházely 4 domy: 135a–135d, v případě parcel 135b a 135c Tomek však propojil údaje z více pramenů, což mohlo zapříčinit přiřazení zápisů, které se k dané lokalitě nevztahují. Nelze tedy vyloučit, že se na parcele nacházely původně pouze domy tři (MUSÍLEK 2015, 31–33).

stěží uchopitelná (podnájemník části městiště nebo řemeslník, který tyto předměty vyráběl jako vedlejší produkt své hlavní činnosti).

Výrobou drobné figurální plastiky se v sousedních zemích (Německo, Slezsko, či vzdálenější Nizozemí) zabývali řemeslníci označovaní v němčině jako *Bilderbäcker*, *Bildermacher*, *Bilderdrucker*, *Heiligenbäcker* (WILM 1929, 79) či *beeldedrucker*, *hillegenbakker* v holandštině (NEU-KOCK 1993, 4). Nejstarší dochovaná zmínka o působení výrobců drobných plastik pochází z počátku 15. století z Norimberka. V seznamu plátců daní (*Steuerliste*) z roku 1400 jsou uvedeni Hans a Otto, kteří působili na předměstí u wöhrderské brány a byli označeni jako *Dockenmacher* (MURR 1776, 76; SCHULTHEISS 1965, 425). Další informace o aktivitách *Bildermacherů* spadají do poloviny 15. století (1446 – Frankfurt, 1449 – Kolín nad Rýnem, 1466 – Utrecht; NEU-KOCK 1993, 18–22).

V Praze se pro středověké období zatím nepodařilo najít doklady o tom, že by zde působili specializovaní výrobci drobných figurálních plastik, přestože Zikmund Winter ve svých Dějinách řemesel a obchodu v Čechách v 14. a v 15. století (WINTER 1906, 144) zmiňuje jako jedno z řemesel tzv. loutečníky (*pupparii*). Slovo „lútečník“ skutečně ve staré češtině existovalo. Jan Gebauer ve svém Slovníku staročeském charakterizuje lútečníka

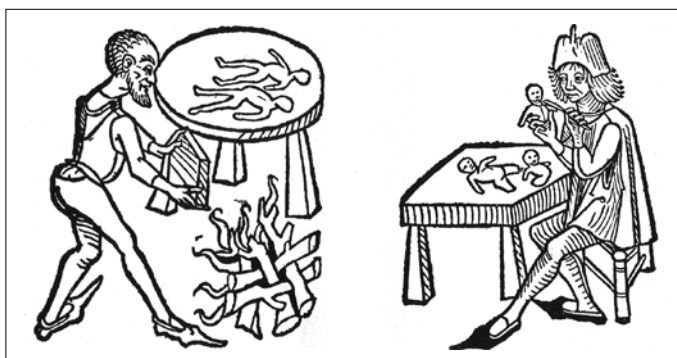
jako toho, kdo dělá, prodává „lútky“, tedy loutky (obr. 27, 29; GEBAUER 1970). Obdobně jej vykládá i Josef Jungmann ve svém Slovníku česko-německém z roku 1836: zde je „lautečnjk“ uveden s překladem „Puppenmacher“ stejně jako „lautkář“ (JUNGMANN 1836, 273) a jako další označení zde nalezneme i slovo „lutečnjk, lútečnjk či lautečnjk“, který je charakterizován jako ten, kdo „lautky dělá neb prodává“; jako ekvivalent jsou uvedena německá označení *Dockenmacher* a *Dockenhändler* (JUNGMANN 1836, 365). Slovo „lútečník“ se objevuje také v několika středověkých slovnících, např. v Bohemáři (FLAJŠHANS 1869, 489), Rozkochaném a Velešínově slovníku (HANKA 1833, 104 a 144) a také ve Slovníku prešpurském (dle GEBAUER 1970).

Lútečník se také údajně vyskytuje v jednom z českých překladů Kroniky trojanské z počátku 15. století. Blíže se tímto spisem zabýval V. V. Tomek ve svém Seznamu řemeslníků v Čechách a zvláště v Praze okolo r. 1400, který vyšel v rámci jeho příspěvku v *Sitzungsberichte der Königlich-Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften in Prag*. Všimá si, že je zde uvedeno 47 řemesel, která se v Čechách před rokem 1419 jinde než v tomto spisu nevyskytují (mezi nimi právě i lútečník). Tomek si tento rozpor vysvětluje tím, že šlo o specializovanou výrobu jednotlivých předmětů a výrobce patrně provozoval souběžně více řemesel (TOMEK 1869, 69–79).

Zcela nelze vyloučit ani možnost, že výrobci drobných keramických plastik mohli být také řemeslníci zvaní v pramenech řezáči či obrazníci (lat. *sculptores*, německy (*bild*)*snycer*), kteří jsou v současnosti spíše spojováni s výrobou dřevěných předmětů – včetně dřevěných sošek/figurek. Technologie výroby drobné keramické plastiky, kdy docházelo k ořezávání figurek po vyjmutí z formy, zcela nevylučuje ani tuto variantu (obr. 29). Winter zmiňuje, že roku 1391 se měl staroměstským měšťanem stát *pildsniczer Kuncz* (WINTER 1906, 145; TEIGE 1902, 57).

Když v roce 1348 malíři a štítaři měst pražských založili bratrstvo, byli do něj kromě jiných řemesel přijímáni i řezáči. Koncem 14. století byl v knize cechu malířského zmíněn „řezák Mikeš“ (WINTER 1906, 145; PATERA/TADRA 1878, 68). V. V. Tomek identifikoval ve svých Základech místopisu pražského pouze jediného řemeslníka, kterého řadí mezi *sculptores* – Martina, který žil roku 1381 na Novém Městě, neznáme ale konkrétní dům, jen lokalitu Na Poříčí (TOMEK 1870, 303).

Kromě výrobků s náboženskou tematikou se v nabídce těchto řemeslníků objevovaly také dětské hračky (koníčky, rytíři na koních atd.)¹⁸ a světské plastiky s obscénními projevy (NEU-KOCK

Obr. 29. Výroba figurálních plastik na dobové ikonografii (převzato z KÜHNEL 1984, 167, Abb. 212).

18 Společnou výrobu devočních a světských plastik potvrzuje i objev výrobní dílny datované do 15. století, ke kterému došlo již roku 1898 ve Wormsu a kde byly nalezeny oba druhy výrobního artiklu (SCHMIDT 1934). K novému zpracování nálezů došlo v rámci výzkumného projektu Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität v Bonnu pod vedením V. G. Grimma – publikace věnovaná dílně ve Wormsu (GRIMM 2016) však vyšla tiskem až v září 2016 po zpracování předkládaného příspěvku, její teze a závěry nebylo možné reflektovat v tomto textu.

1993, 18–22; BORKOWSKI 1998, 51). Díky tomu výroba uspokojovala širokou škálu zákazníků. Poptávka byla zajišťována prostřednictvím mnohanásobného použití jedné předlohy, která byla upravována shodně s aktuálními potřebami. Napovídá tomu malá tvarová pestrost jednotlivých typů plastik, které pocházejí ze souborů s větším počtem nálezu a jsou interpretovány jako doklady výroby.

Pro doplnění můžeme na tomto místě připomenout četné příklady analogických plastik, které byly objeveny v několika městech střední Evropy, například Vratislavi (BORKOWSKI 1998; 2004), Hlohově (ADAMSKA 2013), Řezně (ENDERS/MILLITZER 2002), Zvíkově (BEUTMANN 2007, 150–157), Norimberku (GRÖNKE/EINLICH 1999) nebo Českých Budějovicích (MILITKÝ 1996; ELIŠKA 2007; 2012).

Závěrem

Fragmentární dochování, malá formální pestrost souboru z lokality Palác Národní, přítomnost polotvarů včetně depozice a koncentrace nálezů v zásypu objektu sousedícího s pyrotechnologickým zařízením (pecí/výhni?) poukazují na skutečnost, že prezentované předměty mohou představovat jeden z prvních archeologicky dokumentovaných dokladů výroby středověkých votivních figurálních plastik na území historického jádra Prahy. Výskyt obdobných nálezových situací můžeme předpokládat v lokalitách, kde byla soustředěna hrnčířská výroba (např. oblast Petrské čtvrti; JUŘINOVÁ 2015).

Účel figurální plastiky mohl být různý. Jejich funkce se často překrývaly. Plastika mohla sloužit jako hračka, amulet, dar při narození či křtu, jako součást domácích oltářů a betlémů či posvěcená upomínka z pouti (BORKOWSKI 1998, 58; 2004, 212; GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010, 226–231; GRÖNKE/WEINLICH 1998, 15; MĚCHUROVÁ 2010, 102; NEU-KOCK 1993, 24–25).

Celkové množství obdobných artefaktů z jiných středoevropských lokalit můžeme pouze odhadem stanovit na několik stovek. Jejich nálezy svědčí o širokém spektru použitých vzorů a námětů. Předlohy pro jednotlivé tematické skupiny figurálních plastik vychází v případě plastik votivní z okruhu vyššího umění (GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010, 228–229) nebo jsou v podobě zoomorfních hraček jedním z projevů ztvárňování každodennosti.

Z početnějších a publikovaných nálezů figurálních plastik z území Čech je možno například uvést soubor votivní plastiky z České Lípy, jehož stáří koresponduje s nálezy z lokality Palác Národní (GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010). Z hlediska technologie výroby jsou zajímavé nálezy z Českých Budějovic (MILITKÝ 1996; ELIŠKA 2007; 2012). Na okraji nezůstávají nálezy z Olomouce, Brna a Opavy (BLÁHA 1996; MĚCHUROVÁ 2009; SEDLÁČKOVÁ 1999; 2000).

Je třeba podotknout, že většina doposud známých votivních figurálních plastik zhotovených z jemně plavené hlíny v jedno- či dvoudílné formě je datována do období 15. až 16. století. V mnoha případech (známých ze starších objevů či muzejních sbírek) se jedná o předměty, jejichž stáří bylo stanoveno na základě uměleckého projevu a nikoli nálezové situace či doprovodného datovacího materiálu.

Popisovaná kolekce představuje na území Čech výjimečný doklad zhotovování figurální votivní plastiky již v průběhu 14. století. Stáří nálezu dokládá doprovodný keramický materiál, stratigrafická situace a dostupné analogie.

LITERATURA

- ADAMSKA 2013 — Dagmara ADAMSKA: Ceramiczne figurki z terenu średniowiecznego Głogowa. In: Z badań nad historią Śląska i Europy w wiekach średnich. (= Scripta Historica Medievalia, sv. 3), Mateusz Goliński, Stanisław Rosik (eds), Wrocław 2013, 144–162.
- BEUTMANN 2007 — Jens BEUTMANN: Untersuchungen zur Topographie und Sachkultur des mittelalterlichen Zwickau. Die Ausgrabungen im Nordwesten des Stadtkerns. (= Veröffentlichungen des Landesamtes für Archäologie mit Landesmuseum für Vorgeschichte, Bd. 39). Dresden 2007.
- BLÁHA 1996 — Josef BLÁHA: Církevní a laická společnost v Olomouci v některých projevech středověké hmotné kultury. *Archaeologia historica* 21, 1996, 169–181.
- BLEKTA 1937 — Josef BLEKTA: Středověké figurky jezdců. Ročenka Národopisného průmyslového muzea města Prostějova a Hané 14, 1937, 97–98.
- BORKOWSKI 1998 — Tomasz BORKOWSKI: Materialne przykłady codziennej religijności w średniowiecznych miastach Śląskich. *Drobna gliniana plastyka dewocyjna*. *Archaeologia Historica Polona* 7, 1998, 47–69.

- BORKOWSKI 2004 — Tomasz BORKOWSKI: Produkcja figurek ceramicznych w późnośredniowiecznym Wrocławiu. In: Wrocław na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych. Materialne przejawy życia codziennego. (= Wratislavia Antiqua 6), Jerzy Piekalski / Krzysztof Wachowski (eds), Wrocław 2004, 207–244.
- CYMBALAK 2015 — Tomasz CYMBALAK: Praha 1-Nové Město, Národní třída, Mikulandská ulice ppč. 841, 842, 843. In: Zdeněk Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2013–2014. Pražský sborník historický 43, 635–638.
- CYMBALAK/DEJMAL 2014a — Tomasz CYMBALAK / Miroslav DEJMAL: Archeologický výzkum proluky a domu čp. 135 na nároží Národní a Mikulandské ulice, Praha 1-Nové Město (p.č. 841, 842, 843; ZAV č. 2013/33). In: Archeologické výzkumy v Čechách 2013. Sborník referátů z informačního kolokvia. (= Zprávy České archeologické společnosti, Supplement 93), Karel Sklenář (ed.), Praha 2014, 34–35.
- CYMBALAK/DEJMAL 2014b — Tomasz CYMBALAK / Miroslav DEJMAL: Praha-Nové Město, Národní třída ppč. 841–842, Mikulandská ulice čp. 135, ppč. 843. In: Archeologický výzkum v Praze v letech 2012–2013. Miloš Hlava (ed.), Archaeologica Pragensia 22, 2014, 715–716.
- CYMBALAK/PODLISKA 2008 — Tomasz CYMBALAK / Jaroslav PODLIŠKA: Praha 1-Nové Město, Národní třída pč. 841, 842, Mikulandská čp. 135/II. Zpráva o archeologickém výzkumu 2007/13, I. etapa – zjišťovací sondáž. Praha 2008. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ, ú. o. p. v Praze; archiv NZ ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i., čj. 9954/08.
- ELIŠKA 2007 — Jan ELIŠKA: Archeologický výzkum Pražského předměstí v Českých Budějovicích. Nepublikovaná bakalářská práce, Praha 2007. Uloženo: Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK.
- ELIŠKA 2012 — Jan ELIŠKA: Archeologický výzkum Pražského předměstí v Českých Budějovicích. Nepublikovaná diplomová práce, Praha 2012. Uloženo: Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK.
- ENDRES/MILLITZER 2002 — Werner ENDRES / Harald MILLITZER: Keramikfunde aus der „Großen Latrine“ im Anwesen Auergasse 10 in Regensburg. In: Wirtshauskultur. Archäologie, Geschichte und Hinterlassenschaft einer alten Regensburger Schenke. Andreas Boos (Hrsg.), Regensburg 2002, 29–96.
- FLAJŠHANS 1892 — Václav FLAJŠHANS: Bohemář. Listy filologické 19, 1892, 381–382, 476–490.
- GABRIEL/KRACÍKOVÁ 2010 — František GABRIEL / Lucie KRACÍKOVÁ: K funkci drobné keramické plastiky. Archaeologia historica 35, 2010/2, 225–232.
- GEBAUER 1970 — Jan GEBAUER: Slovník staročeský [on-line]. Verze ze dne 17. 6. 2016. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupné na <<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>> [vid. 2016-11-16].
- GERLACH 1998 — Stefan GERLACH: Mittelalterliche und frühneuzeitliche Tonfiguren aus Unterfranken. Beiträge zur Archäologie in Unterfranken. (= Meinfränkische Studien 63), 1998, 192–210.
- GRIMM 2011 — Gerald Volker GRIMM: Kleine Meisterwerke des Bilddrucks. Ungeliebte Kinder der Kunstgeschichte. Handbuch und Katalog der Pfeifentonfiguren, Model und Reliefdrucke. Büchenbach 2011.
- GRIMM 2016 — Gerald Volker GRIMM: Die Wormser Bilderbäckerei I. Mister – Werkstatt – Wirkung. Büchenbach 2016.
- GRÖNKE/WEINLICH 1998 — Eveline GRÖNKE / Edgar WEINLICH: Mode aus Modeln. Kruseler Püppchen und andere Tonfiguren des 14. bis 16. Jahrhunderts aus dem Germanischen Nationalmuseum und andere Sammlungen. Nürnberg 1998.
- GRÖNKE/WEINLICH 1999 — Eveline GRÖNKE / Edgar WEINLICH: Nürnberg, ein Produktionszentrum spätmittelalterlicher Tonfiguren? Eine eher ernüchternde Zwischenbilanz. In: „... nicht eine einzige Stadt, sondern eine ganze Welt ...“. Nürnberg – Archäologie und Kulturgeschichte. Birgit Friedel / Claudia Frieser (Hrsg.), Büchenbach 1999, 217–229.
- HANKA 1833 — Václav HANKA: Zbírka nejdávnějších slovníků latinsko-českých, s obsahem neznámých slov v abecedním pořádku česko-latinským. Praha 1833.
- HERMANN 2004 — Michaela HERMANN: Neues von den Augsburger „Bilderbäckern“. Knasterkopf, Band 17/2004, 27–40.
- HOFFMANN 1996 — Verena HOFFMANN: Allerley kurtzweil – Mittelalterliche und frühneuzeitliche Spielzeugfunde aus Sachsen. (= Arbeits- und Forschungsbericht zur Sächsischen Bodendenkmalpflege 38), Theis 1996, 127–200.
- HRDINA 2013 — Jan HRDINA: Kaple Božího Těla na Novém Městě pražském v době předhusitské – dvě drobné sondy. Staletá Praha 29, 2013/2, 21–38.
- HUML 1981 — Václav HUML: K hliněné plastice z výzkumu na Václavském náměstí v Praze. In: Varia archaeologica 2. (= Praehistorica, sv. 8), Natalie Venclová (ed.), Praha 1981, 325–327.
- JUNGMANN 1836 — Josef JUNGMANN: Slovník česko-německý Josefa Jungmanna. Díl II, K–O. Praha 1836.
- JUŘINOVÁ 2015 — Šárka JUŘINOVÁ: Lidová zbožnost pozdního středověku a novověku v odrazu hmotné kultury (na příkladu drobné keramické plastiky). Nepublikovaná diplomová práce, Praha 2015. Uloženo: Ústav dějin křesťanského umění KTF UK.
- KUNEŠOVÁ/PŘIBYL 2016 — Jana KUNEŠOVÁ / Petr PŘIBYL: Když císař umírá. Praha 2016.
- KÜHNEL 1984 — Harry KÜHNEL: Alltag im Spätmittelalter. Graz-Wien-Köln 1984.
- LIŠKA 1948 — Antonín LIŠKA: Středověká hliněná plastika ve sbírkách Musea hlavního města Prahy. Památky archeologické – skupina historická 43, 1948, 69–72.
- LOUVRE — Dostupné na <<https://cz.pinterest.com/pin/498351514991094953/>> [vid. 2016-12-06].
- LUTOVSKÝ/SMEJTEK 2005 — Michal LUTOVSKÝ / Lubor SMEJTEK ET AL.: Pravěká Praha. Praha 2005.

- MĚCHUROVÁ 2009 — Zdeňka MĚCHUROVÁ: Drobná středověká plastika konička na Moravě. Úvahy a postřehy. *Archaeologia historica* 34, 2009, 173–187.
- MĚCHUROVÁ 2010 — Zdeňka MĚCHUROVÁ: Středověký svět dětí a her v archeologických pramenech. *Archaeologia historica* 35, 2010/1, 95–107.
- MILITKÝ 1996 — Jiří MILITKÝ: Zpráva o záchranných archeologických výzkumech provedených na lokalitě České Budějovice, Mariánské náměstí (novostavba České pojišťovny). Nepublikovaný rukopis, 1996. Uloženo: archiv Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.
- MRÁZ 1999 — René MRÁZ: Keramická figurální plastika v stredoveku a ranom novoveku vo východnej časti strednej Európy. Nepublikovaná diplomová práce, Bratislava 1999. Uloženo: Katedra archeológie FF Univerzity Komenského v Bratislave.
- MURR 1777 — Christoph Gottlieb von MURR: Versuch einer Nürnbergischen Handwerksgeschichte vom dreyzehnten Jahrhunderte bis zur Mitte des sechszehnten. Aus Originalurkunden. *Journal zur Kunstgeschichte und zur allgemeinen Litteratur* 5. Nürnberg 1777, 37–179.
- MUSÍLEK 2015 — Martin MUSÍLEK: Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum. Dějiny objektu – historická rešerše. Prameny – plány, ikonografie, edice pramenů, literatura. Dům čp. 135/II Schönkirchovský palác. Domovní blok č. 1113 mezi ulicemi Národní, Mikulandská, Ostrovní, Voršílská. Praha 2015, rkp. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ, ú. o. p. v Praze.
- NEKUDA/REICHERTOVÁ 1968 — Vladimír NEKUDA / Květa REICHERTOVÁ: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno 1968.
- NEU-KOCK 1993 — Roswitha NEU-KOCK: Eine „Bilderbäcker“ – Werkstatt des Spätmittelalters an der Goldgasse in Köln. *Zeitschrift für Archeologie des Mittelalters* 21, 1993, 3–70.
- NEUGEBAUER 1986 — Alfred NEUGEBAUER: Pfaffenstein und Neurathen. Ausgrabungen an vorgeschichtlicher Höhensiedlung und mittelalterlicher Felsenburg in der Sächsischen Schweiz. Dresden 1986.
- PATERA/TADRA 1878 — Adolf PATERA / Ferdinand TADRA (eds): Das Buch der Prager Malerzeche (Kronika bratrstva malířského) 1348–1527. Praha 1878.
- PETRAŇ/RADOMĚRSKÝ 2001 — Josef PETRAŇ / Pavel RADOMĚRSKÝ: Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky. Praha 2001.
- PFLIEDERER 1992 — Rudolf PFLIEDERER: Atributy světců. Praha 1992.
- RICHTER 1979 — Miroslav RICHTER: Středověká keramika ze Sezimova Ústí. Katalog výstavy v Alšově jihočeské galerii. Hluboká nad Vltavou 1979, 229–236.
- SEDLÁČKOVÁ 1999 — Hedvika SEDLÁČKOVÁ: Přehled výsledků a soubor drobných plastik ze záchranného archeologického výzkumu v Olomouci, Hrnčířské ulici. In: Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva. Karel Biňovec (ed.), Olomouc 1999, 104–109.
- SEDLÁČKOVÁ 2000 — Hedvika SEDLÁČKOVÁ: Výsledky druhé sezony archeologického výzkumu v Olomouci, Hrnčířské ulici. Drobná plastika a gotické emaily zdobené sklo. In: Památkový ústav v Olomouci 2000. Výroční zpráva. Karel Biňovec (ed.), Olomouc 2000, 114–118.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2009 — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Praha 1-Nové Město, Jungmannova ulice ppč. 2379. In: Zdeněk Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2007–2008. Pražský sborník historický 37, 2009, 454.
- SCHÄDLER 1978 — Alfred SCHÄDLER: Peter Parler und die Skulptur des Schönen Stils. In: Die Parler und der Schöne Stil 1350–1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgern. Ein Handbuch zur Ausstellung des Schnütgen-Museums in der Kunsthalle Köln. Band 3. Anton Legner (Hrsg.), Köln 1978.
- SCHMIDT 1934 — Eva SCHMIDT: Mittelalterliche Spielzeugpferdchen und Tonreiter. *Altschlesien* 4, 1934, 282–287.
- SCHULTHEISS 1965 — Werner SCHULTHEISS: Zu der Geschichte des Nürnberger Spielzeugs. *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* 53, 1965, 424.
- SKUTIL 1947 — Josef SKUTIL: Z nejdávnější předdějinné minulosti hraček. Moravský příspěvek k jejich poznání. *Pedologické rozhledy* 3, 197–224.
- SLIVKA 1991 — Michal SLIVKA: Mittelalterliche figurale Keramik in der Slowakei. *Slovenská archeológia* 39, 1991, 331–362.
- SMETÁNKA 1961 — Zdeněk SMETÁNKA: K problematice drobné hrnčířské plastiky. In: Sborník ČSSA při ČSAV 1. Jan Rataj (ed.), Praha 1961, 106–110.
- ŠMERDA 1996 — Jan ŠMERDA: Denáry české a moravské. Brno 1996.
- TEIGE 1902 — Josef TEIGE: Seznamy měšťanů Pražských I. Staré Město (2. 1351–1437). In: Almanach královského hlavního města Prahy na rok 1902. Praha 1902, 24–64.
- TOMEK 1869 — Václav Vladivoj Tomek: Seznam řemeslníků v Čechách a zvláště v Praze ok. r. 1400. In: Sitzungsberichte der Königlichen Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften in Prag 1, Praha 1869, 69–79.
- TOMEK 1870 — Václav Vladivoj Tomek: Základy starého místopisu Pražského II. Nové město Pražské. Praha 1870.
- TOMEK 1892 — Václav Vladivoj Tomek: Praha roku 1519. Upravená mapa Prahy. Praha 1892.
- VELÍMSKÝ 1991 — Tomáš VELÍMSKÝ: Město na louce. Děčín 1991.
- VELÍMSKÝ 1992 — Tomáš VELÍMSKÝ: Drobná keramická plastika ze zaniklého středověkého města v Děčíně. In: Sborník společnosti přátel starožitností 3, Tomáš Durdík (ed.), Praha 1992, 97–104.

- WACHOWSKI 2009 — Krzysztof WACHOWSKI: Pobožnosť w mieście średniowiecznym. In: *Stać badań archeologicznych w Polsce*. Henryk Paner / Mirosław Fudziński / Zbigniew Borowski (eds), Gdańsk 2009, 107–114.
- WILM 1929 — Hubert WILM: *Gotische Tonplastik in Deutschland*. Augsburg 1929.
- WINTER 1906 — Zikmund WINTER: *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a v 15. století*. Praha 1906.
- ZAVŘEL 2016 — Jan ZAVŘEL: *Materiál zlomků keramických plastik z Mikulandské ul., archeologický výzkum NPÚ Praha č. 2013/33. Rukopis odborného posudku*, Praha 2016. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ, ú. o. p. v Praze.

SUMMARY

According to fragmentary survival, small formal variety of the collection and presence of semi-finished products including the deposition and concentration of the findings in the backfill of an object situated next to the pyrotechnological device (furnace/hearth?), the artefacts from the locality of Palác Národní are supposed to represent one of the first archaeologically documented evidence of the production of tiny mediaeval sculptures on the area of the historic core of Prague. The described collection symbolizes unique evidence of the production of figural votive sculpture already in the 14th century. The age of the finding is documented by accompanying ceramic material, stratigraphic situation and accessible analogies. (Majority of votive figural sculptures made of gentle floated clay in one-part or two-part moulds can be dated to the era between the 15th and 16th centuries despite the dating made according to artistic expression and not according to the find situation or accompanying dating material.) Existence of similar find situations is highly probable in near future on localities with the concentration of ceramic production.

The purpose of the figural sculpture could have been different. The function often overlapped. It could have been used as a toy, an amulet, a birth or christening gift, a part of home altars and the Nativity scene or a consecrated pilgrimage souvenir. Patterns for particular thematic groups of figural sculptures come out, in case of votive sculpture, of an area of higher art or as zoomorphic toys they illustrate everyday life.

Fig. 1. Prague 1-New Town, Národní–Mikulandská streets No. 841, 842, 843. The area of the rescue archaeological excavations of The National Heritage Institute, Department in Prague No. 2013/33 with the location of particular finds of figural sculpture on the background of the square network of features – **grey**; highlighting of former gothic cellars – **red, blue and green hatching**; highlighting of reconstructed borders of particular town estates green broken line (according to Tomek 1892, unpaginated); wells and waste reservoirs. Places of finding of figural sculptures are depicted by coloured circles (elaborated by E. Ditmar, M. Kalíšek and T. Cymbalak, 2016).

Fig. 2A, B. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The east profile of the feature L06 and the ground plan of a feature V642. The finding situation on the place of the discovery of the collection of tiny figural sculptures with votiv theme (terrain drawing by P. Kaplan, J. Kopřivová, 2013; digitalization by E. Ditmar, 2014; stratigraphic analysis by T. Cymbalak, 2013).

Fig. 3. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The selection of fragments of pottery excavated in archaeological contexts situated next to the collective finding of figural sculptures (photo and graphic design M. Kalíšek, 2016).

Fig. 4. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The selection of fragments of pottery excavated in an infill of the feature V642 (photo and graphic design by M. Kalíšek, 2016).

Fig. 5. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. A large ceramic storage vessel from the backfill of a residential structure (V513=536=538) from the pre-location period. (Photo by M. Frouz 2015; graphic design by M. Kalíšek, 2016; drawing by V. Čermák, 2015).

Fig. 6. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. Dinar of Vratislav II. from the backfill of the residential structure (V513=536=538). (Photo by F. Malý, 2014; drawings according to ŠMERDA 1996, 77 and PETRÁŇ/RADOMĚRSKÝ 2001, 273; graphic design by T. Cymbalak, 2014.)

Fig. 7A. The cut out of the painting by Hans Maria von Landshut from 1483. „Handing of votes and festive presents“ (adopted from ADAMSKA 2013, 150, ryc. 1c).

Fig. 7B. The cut out of the painting by Jan Pollack from 1480. „Handing of votes on the grave of St Wolfgang“ (adopted from ADAMSKA 2013, 151, ryc. 2).

Fig. 8. Robert Campin, about 1438: Triptych, Cologne, panel painting. Heinrich von Werl (donator) and St John the Baptist (**left**), St Barbara (**right**). Household use of the sculptures is depicted in the details. Deposition: Museo Nacional del Prado (adopted from <<https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/saint-john-the-baptist-and-the-franciscan/28b9fdc8-467b-4528-8eba-de91581ccad5>> [vid. 2016-11-23]).

Fig. 9. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The list and metrical characteristics of findings of figural sculptures discovered during the excavations of the locality Palace Národní (composed by S. Svatošová and T. Cymbalak, 2016).

Fig. 10. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The collective finding of tiny figural sculptures with religious theme discovered in the backfill of the feature V642 (photo by F. Malý, 2013; graphic design by M. Kalíšek, 2016).

Fig. 11. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The selection of tiny figural sculptures with the portrayal of Virgin Mary with Jesus (photo by M. Kalíšek, 2015; drawing by V. Čermák, 2014).

Fig. 12. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The selection of torsos of tiny figural sculptures with the portrayal of young Jesus and Virgin Mary with Jesus (photo by F. Malý, 2013; M. Kalíšek, 2015; drawing by V. Čermák, 2014; graphic design by S. Babušková, 2016).

Fig. 13. Augsburg, Dom Mariä Heimsuchung. Madonna with a baby from the south portal (photo of F. Srovnal, 2012).

Fig. 14. Prague 1-Prague Castle, Cathedral of St Vitus, Wenceslaus and Adalbert. Gravestone of Přemysl Otakar I. by Peter Parler, second half of the seventies of the 14th century (from SCHÄDLER 1978, 18).

Fig. 15. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The sculpture of a woman with a plait on her back and a can – St Elizabeth of Thuringia (photo by M. Kalíšek, 2013; drawing by S. Svatošová, 2013).

Fig. 16. The tiny sculpture of St Elizabeth of Thuringia from Regensburg (adopted from ENDRES/MILLITZER, 2002, 52, Abb. 28).

Fig. 17. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The tiny sculpture with a portrayal of young Jesus (photo by F. Malý, 2013; drawing by V. Čermák, 2014).

Fig. 18. Prague 1-Lesser Town, Karmelitská street No. 387. The fragment of a tiny sculpture of young Jesus (photo by M. Kalíšek, 2016).

Fig. 19. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The tiny sculpture of Jesus lying in a cradle (photo by F. Malý, 2013; drawing by S. Svatošová, 2013).

Fig. 20. The reconstruction drawing of a cradle with a sculpture of sleeping Jesus according to the interpretation of T. Velímský (VELÍMSKÝ 1991, 36, fig. 31). Drawing by S. Svatošová 2016.

Fig. 21. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The fragment of unidentified lower part of a sculpture (holy woman?) discovered in the feature V642 (photo by F. Malý, 2013; drawing by V. Čermák, 2014).

Fig. 22. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The zoomorphic sculpture of a horse (photo by F. Malý, 2013; drawing by S. Svatošová, 2013).

Fig. 23. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The fragment of a tiny ceramic sculpture with a glazed surface portraying a horseback rider (knight) (photo by M. Kalíšek, 2016; drawing by V. Čermák, 2014).

Fig. 24. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. Zoomorphic sculptures of horses (photo by M. Kalíšek, 2016).

Fig. 25. Prague 1-New Town, Mikulandská street No. 135. The fragment of a sculpture of young Jesus (L06-037-11) an obverse and a flat reverse (photo by M. Kalíšek, 2016).

Fig. 26. Prague 1-New Town, Mikulandská street 135, The detail of a cut off joining seam of the sculpture of a woman St. Elizabeth of Thuringia (with a plait on her back and a can – No. 2013/33-J10-007; photo by M. Kalíšek, 2016).

Fig. 27. Konrad Witz, approx. 1440: St Catherine with Mary Magdalene – the cut out of the Marian altar. The look through a corridor onto a square with a shop window displaying offered sculptures. Another detail shows the producer's (Bildebäcker's – producer of figural sculptures) shop window (GERLACH 1998, 209, Abb. 18; available at <http://www.malerei-meisterwerke.de/bilder_gross/konrad-witz-marienaltar-szene-die-heiligen-katharina-und-maria-magdalena-10317.html>).

Fig. 28. Prague 1-New Town, Vodičkova–Jungmannova ulice, ppč. 2379+2381. The tiny sculpture of a woman in a loose cloak with a dark bluegreen skirt (photo by M. Kalíšek, 2016).

Fig. 29. Production of figural sculptures in period iconography (adopted from KÜHNEL 1984, 164, Abb 212).

Translation by Bohumila Cymbalak Jankovská

*Práce vznikla v rámci plnění výzkumného cíle Národního památkového ústavu **Archeologie – Průzkum a analýza nových historických pramenů k dějinám území ČR** financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.*

Mgr. Tomasz CYMBALAK
archeolog
NPÚ, ú. o. p v Praze
cymbalak.tomasz@npu.cz

Mgr. Nela HLADÍKOVÁ TRACHTOVÁ
historik
nela.trachtova@seznam.cz